

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ ПОДАТКОВИХ ВІДРАХУВАНЬ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СВІТОВІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

CHARACTERISTICS OF THE MAIN TYPES OF TAX DEDUCTIONS TO LOCAL BUDGETS IN WORLD AND DOMESTIC PRACTICE

Дубінська А.А.

студентка,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

У статті охарактеризовано основні види місцевих податків, які сплачують юридичні особи. Досліджено роль місцевих податків у формуванні доходної частини місцевих бюджетів у контексті змін бюджетного і податкового законодавства. Узагальнено досвід передових зарубіжних країн у формуванні системи місцевого оподаткування.

Ключові слова: місцеві податки, податкові надходження, податок на нерухоме майно, єдиний податок, транспортний податок, плата за землю.

В статье охарактеризованы основные виды местных налогов, которые платят юридические лица. Исследована роль местных налогов в формировании доходной части местных бюджетов в контексте изменений бюджетного и налогового законодательства. Обобщен опыт передовых зарубежных стран в формировании системы местного налогообложения.

Ключевые слова: местные налоги, налоговые поступления, налог на недвижимое имущество, единый налог, транспортный налог, плата за землю.

The scientific article describes the main types of local taxes paid by legal entities. The role of local taxes in the formation of the revenue part of local budgets in the context of changes in fiscal and tax legislation has been researched. The experience of advanced foreign countries in shaping the system of local taxation is generalized.

Keywords: local taxes, tax revenues, real estate tax, single tax, transport tax, land fee.

Постановка проблеми. Успішне виконання функцій та завдань, покладених на органи місцевого самоврядування, неможливе без належного фінансового забезпечення. Основним джерелом надходжень місцевих бюджетів мають стати власні доходи, у тому числі місцеві податки. Тому підвищення ролі саме місцевих податків і збільшення їх частки у складі доходів є головним напрямом зміцнення місцевих бюджетів та розширення фінансової автономії відповідних територій. В умовах проведення в Україні фінансової децентралізації і реформування місцевого оподаткування дослідження ролі місцевих податків у формуванні доходної частини місцевих бюджетів є важливим і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків займалася велика кількість вітчизняних учених, таких як Й.М. Бескид, Н.О. Бикадорова, Ю.А. Бучакчийська, М.І. Карлін, Є.Ю. Кузькін, І.М. Кушал, О.В. Покатаєва та ін. У наукових доробках цих науковців розглядаються місцеві податки як чинник забезпечення ефективної

діяльності місцевого самоврядування, досліджуються напрями реформування системи місцевого оподаткування в Україні.

Проте у контексті реформування бюджетного та податкового законодавства практичні аспекти формування доходної частини місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних видів місцевих податків юридичних осіб, а також узагальнення досвіду передових зарубіжних країн у формуванні місцевих податків та надання пропозицій з удосконалення системи формування місцевих податків в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкретний перелік податків, які входять до складу доходів місцевих бюджетів, визначений Бюджетним кодексом України. Право встановлювати місцеві податки закріплено ст. 143 Конституції України за органами місцевого самоврядування. Весь спектр відносин, що виникають у сфері справляння податків, регламентовано Податковим кодексом України.

Нормами Податкового кодексу передбачено поділ податків на загальнодержавні та місцеві. При цьому до місцевих належать ті податки, які є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. Вони встановлюються відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом. До місцевих податків, які сплачують юридичні особи, належать [1]:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- єдиний податок для юридичних осіб;
- транспортний податок;
- плата за землю (у складі податку на майно).

Слід зауважити, що місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю). Тоді як питання щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) вирішують місцеві ради в межах своїх повноважень, визначених Податковим кодексом.

Платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є ті юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості. Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової нерухомості, в тому числі його частка. Базою оподаткування є житлова площа об'єкта житлової нерухомості, в тому числі його часток. База оподаткування обчислюється юридичними особами самостійно, виходячи з житлової площі кожного окремого об'єкта оподаткування, на підставі документів, що підтверджують право власності на такий об'єкт. Ставки податку встановлюються за рішенням сільської, селищної або міської ради у відсотках до розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 кв. метр бази оподаткування. Ставки податку встановлюються в таких розмірах [2]:

а) 1% – для квартир, загальна площа яких не перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, загальна площа яких не перевищує 500 кв. метрів;

б) 2,7% – для квартир, загальна площа яких перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, загальна площа яких перевищує 500 кв. метрів.

Податок сплачується за місцем розташування об'єкта оподаткування і зараховується до відповідного місцевого бюджету згідно з положеннями Бюджетного кодексу України.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків, що встановлює заміну сплати окремих податків на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності. Спрощена система оподаткування може бути обрана юридичною особою, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим Податковим кодексом України. Так, юридичні особи,

які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на такі групи платників єдиного податку, як [2]:

– третя група – юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5 млн. грн.;

– четверта група – сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75%.

Для різних груп платників єдиного податку ст. 293 Податкового кодексу України передбачає різні типи ставок:

– фіксовані (у відсотках до розміру мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня поточного року);

– відсоткові (у відсотках до суми доходу платника).

Відсоткові ставки єдиного податку для третьої групи платників єдиного податку – юридичних осіб встановлено у таких розмірах [2]:

– 3% суми доходу (за умови сплати податку на додану вартість);

– 5% суми доходу (податок на додану вартість включається до складу єдиного податку).

Згідно з п. 293.9 Податкового кодексу України для платників єдиного податку четвертої групи розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель та їх розташування. Підставою для нарахування єдиного податку платниками четвертої групи є дані державного земельного кадастру та/або відомості з державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Єдиний податок сплачується до місцевого бюджету за місцем податкової адреси платника єдиного податку – юридичної особи.

Транспортний податок сплачується тими юридичними особами, в тому числі нерезидентами, які є власниками певних легкових авто. При цьому юридичні особи визначають суму цього податку самостійно. Обов'язок сплати податку залежить від віку автомобіля і його середньоринкової вартості. До об'єкта оподаткування належать легкові авто, у яких [2]:

– від дати випуску минуло не більше 5 років;

– вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня.

Середньоринкова вартість визначається Міністерством економічного розвитку і торгівлі України за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, станом на 1 січня податкового (звітного) року виходячи з:

– марки;

– моделі;

– року випуску;

– об'єму циліндрів двигуна;

– типу пального.

Відповідно до п. 267.4 Податкового кодексу України ставка податку становить 25 тис. грн. за календарний рік за кожний автомобіль.

Плата за землю є складовою частиною податку на майно, який, у свою чергу, належить до місцевих податків. Плата за землю складається із земельного податку та орендної плати.

Земельний податок сплачують власники земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також особи, яким надано земельні ділянки у постійне користування. Платником орендної плати є особа, з якою укладено договір оренди, тобто орендар.

Об'єктом оподаткування є земельні ділянки, які перебувають у власності або постійному користуванні. Базою обкладення земельним податком є [2]:

– нормативна грошова оцінка (далі – НГО) земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації – для земель, НГО яких проведена;

– площа земельних ділянок, НГО яких не проведена.

Ставки земельного податку встановлюють органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням земельних ділянок. Отже, ставка податку для кожної конкретної земельної ділянки визначається рішенням органу місцевого самоврядування, на території якого знаходиться ця ділянка. Підставою для нарахування та сплати орендної плати є договір оренди земельної ділянки. Саме в ньому визначають розмір орендної плати [1].

Доходи місцевих бюджетів у різних країнах формуються по-різному. Проте можна констатувати, що найважливішим джерелом доходів місцевих бюджетів є саме податки.

Цікавим є досвід Великої Британії у сфері місцевого оподаткування: тут функціонує лише один місцевий податок, який справляється з нерухомого майна. В інших країнах кількість місцевих податків значно більша: у Німеччині – близько 45, у Франції – понад 50, в Італії – понад 70, у Бельгії – понад 100 податків [3]. В Україні кількість місцевих податків становить 6.

Цікавим також є досвід місцевого оподаткування у Франції. Із системи місцевих податків, які сплачують юридичні особи, найбільшу питому вагу займає земельний податок. Що стосується повноважень місцевих органів управління у Франції, то вони мають право вводити й інші податки: на установку електроосвітлення; на прибирання території; мито на автотранспортні засоби; на освоєння родовищ тощо. Ставки місцевих податків, які знаходяться в їхній компетенції, органи влади визначають самостійно під час формування бюджету на майбутній рік, однак у межах, встановлених Актом Національних зборів Парламенту Франції максимального рівня [4].

У законодавстві Японії існує Закон «Про місцеві податки», де прописано види податків, які можуть стягувати місцеві органи влади. Згідно

з цим Законом місцевим органам влади надано право за необхідності застосовувати ставки оподаткування, які перебільшують стандартні. Перелік цих податків обмежується списком, який наведено у цьому Законі. Крім того, вони можуть запроваджувати і податки, не передбачені цим Законом, але тільки за умови, що міністр внутрішніх справ дає на це свою згоду. Це відбувається лише у разі, коли нові обов'язкові платежі не перешкоджають торгівлі між адміністративно-територіальними одиницями та не дублюють інших місцевих і національних податків. Якщо говорити про кількісні показники, то у Японії кількість місцевих податків становить понад 20 [5, с. 202].

У Норвегії – країни, яка перша серед країн Європи прийняла Закон про місцеве врядування («Акт про ольдерменів», 1837 р.), відповідно до законодавства діє дворівнева система місцевого самоврядування. Вона складається з 19 графств та 431 муніципалітету. Столиці Норвегії (місту Осло) надано особливий статус: вона є водночас і графством, і муніципалітетом. Графства і муніципалітети виконують різні функції та мають незалежні один від одного бюджети. У країні діє кілька систем збирання податків, у тому числі муніципалітети самостійно збирають «муніципальну» частину податків міста. Вагому частину доходів бюджетів муніципалітетів Норвегії становлять саме надходження від місцевих податків – близько 50% [6, с. 31].

Стосовно формування місцевих бюджетів за рахунок податків у Швеції можна відзначити, що в Конституції цієї країни прописано гарантії, згідно з якими держава надає муніципальній владі досить високу політичну та фінансову автономію. Однак, використовуючи принцип рівномірності надання суспільних послуг у межах всієї держави, стандарти встановлює центральний уряд [7].

В Італії місцеві органи влади мають право вводити та скасовувати місцеві податки, які дозволені законом. Але максимальну ставку цих податків встановлюють центральні органи влади. Тут місцеві бюджети складаються з прибуткового податку та податку на рекламу [5, с. 202].

Наявні податки у деяких країнах, досвід яких розглядається у цій статті, можна поділити за такими критеріями: податки, що розподіляються між центральними та місцевими органами влади, та податки, що відносяться до місцевих.

За першим критерієм:

– бюджет Японії містить загальнонаціональний корпоративний податок, який перерозподіляється через центральний бюджет та частково надходить у міста [5];

– комуни Норвегії одержують із центрального бюджету частину коштів зібраного податку на додану вартість, податку на майно та прибуткового податку [6];

– найвагомішими прямими податками у Швеції є прибутковий податок та податок на власність [7];

– прибутковий податок в Італії цілком перераховується до фінансових установ центрального рівня, але потім ці установи повністю його перераховують місцевій владі [5].

За другим критерієм:

– у Франції до місцевих податків юридичних осіб відносяться податок на землю, на прибирання території, на використання комунікацій, на продаж будівель та ін. [4];

– основу системи місцевих бюджетів у Японії становлять три види місцевих податків, що збираються муніципалітетами: підприємницький, корпоративний муніципальний, зрівнювальний [5];

– система місцевих бюджетів Швеції фінансується в основному за рахунок місцевого прибуткового податку [7];

– в Італії прибутковий податок повністю повертається з центральних фінансових установ до місцевих влад; податком на рекламу обкладаються рекламні оголошення та інші види реклами, які розміщено у громадських місцях. Розмір цього податку неоднаковий, він залежить від фінансового стану муніципалітету, від виду та типу рекламної діяльності [5];

– в Норвегії місцева влада має право самостійно встановлювати ставки податку на нерухомість [6].

Зростання власних доходів місцевих бюджетів має підвищити рівень фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. Досвід деяких зарубіжних країн міг би стати дуже корисним для України, він свідчить про те, що в цих країнах є вагомі результати у цій сфері.

Висновки. З метою розроблення напрямів щодо удосконалення формування місцевих бюджетів в Україні розглянуто та узагальнено досвід провідних зарубіжних країн. Грунтуючись на ньому, можна запропонувати такі дії щодо реформування інституту місцевих податків в Україні:

1) під час проведення бюджетної політики держава повинна оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, підприємств і громадян;

2) посилити вплив місцевих податків у частині формування дохідної бази місцевих бюджетів;

3) дозволити органам місцевої влади регулювати ставки місцевих податків;

4) під час формування дохідної бази місцевих бюджетів варто взяти до уваги позитивний досвід зарубіжних країн та ін.

Проте важливо пам'ятати, що під час впровадження навіть кращого досвіду зарубіжних країн обов'язково потрібно враховувати національні особливості системи оподаткування та економіки держави загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України / URL: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/mistsevi-podatki>.
2. Податковий кодекс України від 03.12.2017 / URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Букина И. Современные тенденции налогового администрирования в зарубежных странах / И. Букина // Мировая экономика и международные отношения. 2009. № 7. С. 37–42.
4. Precis de Fiscalite. URL: http://www2.impots.gouv.fr/documentation/2013/precis_fiscalite/tome1.pdf.
5. Калустян Я.В. Оцінка систем місцевого оподаткування зарубіжних країн // Я.В. Калустян // Інноваційна економіка. 2013. № 11. С. 200–205.
6. Калкуле Е. Структура і розподіл повноважень у системі місцевого самоврядування Норвегії / Е. Калкуле // Економічний часопис-XXI. 2006. № 11–12. С. 31–32.
7. Local income tax in Sweden: reform and continuity / URL: http://campaigns.libdems.org.uk/user_files/axethetax/LIT_in_Sweden.pdf.